

234682

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μολονότι ὁ Σπινόζας πρὸ πολλοῦ ἐπέρασεν εἰς τὴν ἀθανασίαν ἀριθμούμενος μεταξὺ τῶν μεγάλων μελετητῶν τοῦ αἰωνίου μυστηρίου τῆς ζωῆς, ἐν τούτοις ἡ κριτικὴ δὲν εἶπεν ἀκόμη τὴν τελευταίαν τῆς περὶ αὐτοῦ λέξιν. Οὐδὲ ὑπάρχει κἄν πιθανότης ὅτι θὰ ἔμπορῆσεν νὰ τὴν εἰπῆ ποτέ. Τόσον χαώδης ἐξεδηλώθη εἰς πάντα χρόνον ἡ ἀντίθεσις τῶν περὶ αὐτοῦ γνωμῶν.

Ἐν τούτοις μέσα εἰς τὸ χάος αὐτὸ τῶν διαφορητικῶν ἀντιλήψεων ἔμενον ἀκόμη εἰς τὸν Σπινόζαν ἓνα χαρακτηριστικὸν περὶ τοῦ ὁποῖου ὅλοι ἦσαν σύμφωνοι. Ἄθεος ἢ *μεθυσαμένος ἀπὸ Θεῶν*, κατὰ τινα χαρακτηρισμὸν τοῦ Βαύλου, καθολιστῆς ἢ ὀρθολογιστῆς, παρεγνωρισμένος ἅγιος ἢ βδέλυγμα ἐρημώσεως, μυστικοπαθῆς, μοιρολάτρης, ἀληθινὸς χριστιανός, ἰουδαῖος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρις ὀνόχων, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸν Μαϊμονίδην, τὸν Πλωτῖνον ἢ τὸν Πιρόγλον, ἀπὸ τὸν Βραχμανισμὸν ἢ τὴν Γνωσιν, ἀπὸ τὸ Σεφέρ Ζεζιράθ, τὸ Ζοάφ ἢ τὸ βιβλίον τοῦ Ἐνώχ, ὁτιδήποτε ἀπ' ὅλ' αὐτὰ καὶ ἂν ἦτον ὁ Σπινόζας, ἦτον ἐν τούτοις πάντοτε ὁ μέγας πανθειστής.

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καιρὸς εἶνε νὰ συνηθίσωμεν μὲ τὴν ιδέαν ὅτι καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἔμπορῆ νὰ μὴν εἶνε ἀσφαλῆς. Ὁ Δὲ Σπὸν, εἰς ἓνα νεώτατον βιβλίον του (*Θεὸς καὶ Ἐπιστήμη*, σελ. 416—417), κατηγορεῖ τὸν Ἐγγelon καὶ τὸν Σέλιγγ ὡς ἀδικώτατα παραστήσαντας τὸν Σπινόζαν ὡς πανθειστήν.

Τ' ἀνοιτέρω δὲν θὰ εἶχον θέσιν βέβαια εἰς τὸν σύντομον τοῦτον πρόλογον, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξαχθῆ ἀφ' ἑαυτοῦ τρόπον τινα τὸ συμπέρασμα τοῦτο : ὅτι ὁ θέλων νὰ γνωρίσῃ τὸν Σπινόζαν πρέπει ν' ἀποφύγῃ τὰς διὰ τρίτου συστάσεις, πᾶσαν δηλαδὴ ἐκθεσιν τοῦ συστήματός του ὑπὸ τρίτου, διότι, ἀντὶ τοῦ Σπινόζα, θὰ γνωρίσῃ ἀλλῶς τὰς προσωπικὰς ἐντυπώσεις τοῦ τρίτου αὐτοῦ μὲ ἄλλας λέξεις πρέπει νὰ μελετήσῃ ἀπ' εὐθείας τὸν Σπινόζαν, τοῦ ὁποῖου τὸ κεφαλαῖοδος ἔργον, εἰς τὸ ὅποιον τὸ φιλοσοφικὸν του σύστημα ἔλαβε τὴν ὀριστικὴν του μορφήν, ὀλόκληρον καὶ ἐν λεπτομερείᾳ κατὰ γεωμετρικὸν τρόπον ἐπιτιθέμενον, εἶνε ἡ *Ἠθικὴ* του.

Καὶ ἀξίζει ἀληθῶς πολὺ, πᾶρα πολὺ, τὸν κόπον ἢ μελέτη αὐτή.

Διότι ἡ *Ἠθικὴ* τοῦ Σπινόζα εἶνε πρὸ πάντός, ὅπως ὁ τίτλος δεικνύει, βιβλίον πραγματευόμενον περὶ ἠθικῆς, ἠθικῆς ἀτομικῆς καὶ ἠθικῆς κοινωνικῆς. Καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ Σπινόζα ἔχει τοῦτο τὸ μέγα προσόν, ὅτι δὲν εἶνε ἡ ἠθικὴ τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀπαρνήσεως τῶν ἐγκοσμίων. Ἐξ ἐναντίας, ἔμπορῆ κανεὶς νὰ εἰπῆ ὅτι πᾶν ὅ,τι ἢ νεώτερα ἐπιστημονικῆ ἐμπειρία ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτήν, ὡς πόρισμα σαφές τῶν ἐρευνῶν τῆς, φαίνεται ὡς ἀναιδέγανσμα τῆς *Ἠθικῆς* τοῦ Σπινόζα. Ἐὰν λ. γ. ὁ Μετσνικόφ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ οἶκος εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἡ ἀντίδρασις ἐναντίον μεγάλου πινος κακοῦ καὶ ὅτι τούτου ἐξαφανιζομένου ὁ οἶκος εἶνε ὄχι μόνον ἀνοφελῆς, ἀλλὰ καὶ βλαβερός, ὁ Σπινόζας δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἀσθηρὸς ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτήν, χαρακτηρίζων τὸν οἶκτον ὡς ἀνοφελῆ καὶ κακόν, ἐξορίζων δ' αὐτὸν τελείως ἀπὸ τὸν βίον τοῦ σοφοῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ σοφία, κατ' αὐτόν, ὄχι τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τῆς ζωῆς εἶνε μελέτη.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ *Ἠθικὴ* τοῦ Σπινόζα δὲν ἔμπορῆ δυστυχῶς ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον προχείρου ἀναγνώσματος εἰς ὄρους σχολῆς. Χρειάζεται, ἐκτὸς βαθμοῦ τινος ἐξοικειώσεως εἰς φιλοσοφικὰς ἀντιλή-